

SİNEMA FİMLERİNDE İNTİHAR: ARAŞTIRMA, EĞİTİM VE SİNEMATERAPİ

F. Gençöz*

ÖZET

Medyada topluma sunulan intihar haberlerinin sunuş biçimleri ve toplumda görülen intihar hızlarındaki artış arasındaki olumlu yöndeki ilişki Werther etkisi olarak bilinmekte ve kökeni 18. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Medyada yer alan haberlerin intihar hızlarını etkiliyor olması ülkemizdeki Basın Kanunu'nda da intihar haberleri ile ilgili kısıtlamalara gidilmesini zorunlu kılmıştır. Diğer taraftan sinema filmleri, basında sunulan haberlere kıyasla intiharı çok daha etkileyici bir şekilde işleyebilmektedir. Popüler sinema filmlerinde konu edilen intihar, toplum üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği gibi bir eğitim malzemesi veya psikoterapi işleyişi içinde olumlu yönde etkiler elde edebilmek amacı ile kullanılabilir. Bu yazıda sinema filmlerinde konu edilen intihar vakalarının muhtemel olumsuz etkileri, eğitimde ve psikoterapide olumlu şekillerde kullanabilme imkânları, popüler film örnekleri üzerinden gidilerek tartışılmıştır. Popüler filmler içinde küçümsenmeyecek sayı-

da bulunan intihar içerikli filmlerin toplum üzerindeki olumsuz etkileri, psikolojik sağlık hizmeti veren uzmanların klinik eğitimlerinde kullanılmaları ve sinematerapideki etkileri üzerine yapılabilecek bilimsel çalışmaların artması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İntihar, sinematerapi, klinik eğitim

Suicide in Movie Films: Research, Training, and Cinematherapy

ABSTRACT

The positive relationship between the presentation styles of reports of suicide in the media and the increase in the suicide rate has been known as the Werther effect and its roots are embedded in the 18th century. The fact that, reports of suicide in the media increases the number of suicide attempts has urged the Turkish Press Law to put some limits to the reports of suicide in the media. On the other hand, movie films can present suicide in a much more effective way, compared to reports in the media. Though topics of suicide in popular movie films may create negative effects on soci-

---

* Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.

ety, it may be utilized either as an education tool or in the psychotherapy process as a means to reach the desirable positive goals. In this report, possible negative effects of contents of suicide in the movie films, the ways to make positive use of these contents in education and psychotherapy processes have been discussed, through various examples of popular movie films. Popular movie films portraying suicide should be investigated in terms of their possible negative impact over the population and for their positive use in clinical training of mental health professionals and in cinematherapy.

Key Words: Suicide, cinematherapy, clinical training

Medyada İntihar

Goethe'nin 1774 yılında yayımlanan Genç Werther'in Acıları başlıklı kitabı genç, hassas ve tutkulu bir sanatçının arkadaşına yazdığı hayali mektupları içerir. Bu mektuplarda Werther, arkadaşı Wilhelm'e bir köyde karşılaşır aşık olduğu Lotte'ye olan kuvvetli hislerini, Lotte'nin nişanlı olması dolayısıyla yaşadığı çözümsüzlüğün getirdiği acıyı ve sonunda çözüm olarak bulduğu intiharı anlatır. Goethe'nin anlatımı o kadar etkilidir ki, kitap bir çok dile çevrilmiştir ve Avrupa'da genç erkekler kıyafetlerini yazıdaki Werther'in kıyafetlerine benzetmeye başlarlar. Kitaptaki anlatımın etkisi sadece kıyafetle ilgili taklitle kısıtlı kalmaz; Avrupa'nın değişik bölgelerinde bir çok okurun intihar ettiğinden de bahsedilmeye başlanır. İntiharların gerçekleştirildiği mekânlarda bulunan Genç Werther'in Acıları kitabı ve intihar eden gençlerin üzerlerindeki kıyafetler dikkat çekmeye başlayınca kitabın intihara sebebiyet verdiği söylentileri hızla yayılır. Bu söylentiler karşısında yeni basımlarında kitabın sonuna etkiyi azaltabilecek ifadeler yerleştirilmesine rağmen bir çok ülkede kitap nihayetinde yasaklanır. O tarihlerden bu yana nüfus ve intiharla ilgili istatistik tutma daha sistematik bir hale geldikçe medyada yer alan çeşitli sunumların toplumlarda görülen intihar

hızlarını etkilediği, söylentilerin ötesinde, bilimsel bir gerçeklik kazanmaya başlamıştır. Medyada yer alan intiharla ilgili çeşitli sunumların ardından toplumda intihar hızlarının artmaya başlaması Werther etkisi olarak isimlendirilmiştir (Gould ve ark 2003). Werther etkisinin zamanımıza yakın dönemlerde gözlenmiş dramatik bir örneği de, kendini oksijensiz bırakarak öldürmenin rehberi olarak yayınlanan bir kitabın arkasından New York'ta bu metodu kullanarak meydana gelen intiharların %313 oranında artmasıdır (Marzuk ve ark 1994). Kendini oksijensiz bırakma yoluyla edilen intiharların %27'sinde olay yerinde bahsedilen kitabın bir kopyasına rastlanmıştır. Werther etkisini medyada yer alan gerçek olayların anlatımı kapsamında inceleyen araştırmalara bakıldığında, etkinin yayımlanmayı takiben en kuvvetli 3. günle 2. hafta arasında ortaya çıktığı, yayımın kapsamının ne kadar genişse ve intihar ne kadar açık bir şekilde anlatılmışsa etkisinin o kadar büyük olduğu, yayımlanan intihar vakasında model teşkil eden kişinin ünlü biri olduğunda veya okuyucuya yakın özellikleri olduğunda etkinin arttığı sonucuna varılmıştır (Pirkis ve Blood 2001a).

Medyada gerçeğe dayalı intihar haberlerinin ayrıntılı olduğunda taklit etme etkisini arttırdığından bu durum Türk Basın Kanunu'nda göz önünde bulundurulmuştur. 1931'de yayınlanan basın kanuna göre intihar haberleri yasaklanmışken, 1950'de yasak kaldırılmış ve sınırlamalar getirilmiştir (Palabıyıköçlü ve ark 1994). 2004 yılından bu yana yürürlükte olan 5187 nolu Basın Kanunu'nun cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirme ile ilgili 20. maddesi şu şekildedir (TC Başbakanlık 2007):

"Basın Kanunu, Madde 20. — Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda on milyar liradan az olamaz."

Her ne kadar ilgili kanunda özendiricilik konusu ele alınmış olsa da yayımdaki hangi özelliklerin tam olarak özendirici bir etkisinin olduğu bilimsel çalışmalarla ve somut verilerle desteklenmesi gerekir. Bununla birlikte ülkemizde bu konuda yapılmış araştırmaya rastlanmazken, dünyada yapılan kısıtlı sayıda araştırmaların da bir çok yöntemsel sorunları bulunmaktadır.

Televizyon Filmlerinde İntihar

Medyada yer alan gerçek intihar olaylarının veya hikâyelere dayalı intihar anlatımlarının toplumu etkilemesi söz konusu iken sinema filmlerindeki durumun araştırılması daha da önemli olabilir. Zira medyada gerçek bir haberin resimli olarak verilmesi bile Werther etkisini arttırabileceği düşünülürken amacın tamamen seyirciyi etkileyebilmek olduğu sinemada, seyircinin detaylı intihar görüntülerinden olumsuz yönde etkilenmesi çok muhtemel gözükmektedir. Sinemada kurgu ve etkiyi arttırıcı efektlerle dolu bir perdeden oldukça detaylı ve açık bir şekilde yansıtılan intiharla ilgili görüntülerin seyircileri olumsuz yönde etkilememesinin önünde en önemli faktörün görüntülerin bir hayal ürünü olduğunun düşünülmesi olabilir. Bununla birlikte bu konularda yoruma götürebilecek çalışma sayısı çok kısıtlıdır. Bu alanda yapılan kısıtlı sayıda çalışma televizyon dizilerine ve bir televizyon filminin etkileri üzerinde odaklanmıştır.

Televizyonda yayımlanan ve aşırı miktarda uyku hapi içerek birlikte intihar eden iki gencin görüntülerini içeren *Surviving* (1985) filminin ardından lokal bir çalışmada psikiyatri ve pediatri servislerine yüksek dozda ilaç alma dolayısıyla yapılan başvuruların arttığı bildirilmiştir (Ostroff ve ark. 1985, Ostroff ve Boyd 1987). 1984-1985 yılları arasında intiharla ilgili 4 televizyon filminin yayımının ardından intihar hızlarının anlamlı miktarda arttığı gözlenmiştir (Gold ve Shafer 1986). Bu çalışmada ilk film iki lise öğrencisinin intihar etmek üzere sözleşmesi ve daha sonra birinin intihar etmesini, ikinci film birçok sorunu olan bir lise öğrencisinin intiharı

sonrasında çevresinin verdiği reaksiyonları, üçüncü film babasını intihar etmekten vazgeçirmeye çalışan bir ergeni ve dördüncü film ise bir kız ve erkeğin karşılıklı intiharlarını konu etmektedir. Bu filmlerin televizyonda gösterilmeden önceki 2 haftalık dönemde tutulan hastane kayıtları baz alınmış ve filmler gösterildikten sonraki 2 hafta süreli kayıtlarla karşılaştırılmıştır. Sonuçta kayıtların tutulduğu lokal bir hastaneye intihar nedeniyle yapılan başvurularda anlamlı derecede bir artış saptanmıştır. Bununla birlikte Berman (1988) aynı çalışmaya bir film daha katarak ülke istatistikleri bazında değerlendirmeler gerçekleştirdiğinde gösterim öncesi ve sonrası farklılıklara rastlanmazken, farklılığın sadece bir filmdeki yöntemin daha fazla taklit edilmesine dayalı olarak ortaya çıktığını bildirmiştir. *Surviving* (1985) filmi ile ilgili yapılan bir diğer çalışmada ise filmin etkisi şiddet içeren (*Death Wish*) ve nötr sayılabilecek (*That's Entertainment*) diğer 2 filmle karşılaştırılmış ve *Surviving*'in seyredilmesi sonucu intihara karşı tutum değişiklikleri meydana gelmiştir (Biblarz ve ark 1991). Bununla birlikte Lester (1994) ve Centerwall (1990) intihar içerikli televizyon gösterilerinin intihara olan tutumları değiştiremeyebileceğini vurgulamaktadırlar.

Buraya kadar yapılan tartışma sadece televizyon filmleri üzerinden giderken bu kapsam dahilinde açık bir Werther etkisinin varlığından söz etmeye yeterli araştırmanın bulunduğunu söylemek zordur. Benzer bir şekilde Pirkis ve Blood (2001b) televizyon filmleri, müzik parçaları ve tiyatro oyunları üzerine yapılmış 34 araştırmayı gözden geçirdikleri makalelerinde bu alanda ortaya çıkan etkilerin medyada gerçeklerin sunulduğu alanda meydana gelen etkilerden daha zayıf ve daha az araştırılmış olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Bununla birlikte bu alanda popüler sinema filmleri üzerinde hiç bir çalışmanın yapılmamış olması dikkat çekicidir. Popüler olmuş sinema filmlerinin televizyon filmleriyle kıyaslandığında seyircide tutum değişikliği yaratabilecek etkilerinin çok daha fazla olabileceği düşünülebilir. Nitekim klasik bir

örnek olarak 1974 yılı yapımı Guguk Kuşu (One Flew Over the Cuckoos Nest) filmi ele alalım. Guguk Kuşu filmi sinemalarda gösterildiğinde psikiyatrideki tedavi uygulamalarına, psikiyatri kliniklerine ve klinik personele karşı olumsuz düşünce ve tutumların gelişmesine neden olmuştur. Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) bu filmin sebep olduğu olumsuz yönde değişen tutumların düzeltilmesi için bir proje gerçekleştirebilir. Filmin çevrildiği Oregon'daki devlet hastanesinin gerçek işleyişi hakkında APA tarafından bir belgesel hazırlanır ve Guguk Kuşu filminin televizyondan gösterilmesinin ardından televizyon kanallarında yayımlanır. Bu iki filmi (Guguk Kuşu ve belgeseli) seyreden ve seyretmeyen kişilerden oluşan 4 grubu takip eden bir araştırmacı (Domino 1983) her gruba, psikolojik bozukluğu olan kişilere, psikiyatri kliniklerine, psikolojik sağlık hizmeti veren uzmanlara ve psikolojik tedaviye karşı tutumların ölçüldüğü anketleri dağıtır. Birinci grup sadece Guguk Kuşu'nu seyretmiş, ikinci grup her iki filmi de seyretmiş, üçüncü grup üyeleri sadece belgeseli, dördüncü grup üyeleri ise hiç bir filmi seyretmemişlerdir. Guguk Kuşu filmi seyreden katılımcıların söz konusu 4 alandaki tutumları, film sonrası olumsuz anlamda değişirken, her iki filmi de seyretmiş olan ikinci grup üyelerinde belgeseli seyretdikten sonra bile, bir kere olumsuz olarak değişen tutumlar bir daha değişmemiştir. Bu klasik örnek bizlere sinema filmlerinin hayali olduklarını bilsek bile, gerçeği yansıtan belgesellerin dahi üstesinden gelemeyeceği olumsuz etkiler yaratabileceklerinin somut bir göstergesidir.

Popüler Sinema Filmlerinin Eğitimde Kullanılması

İntihar içerikli popüler sinema filmleri, intihar vakaları ile karşılaşabilecek psikiyatrist, klinik psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve psikiyatri hemşireleri gibi psikolojik sağlık alanında hizmet veren uzmanların eğitiminde kullanılabilirler. Eğitim araçlarının içine hem göze hem de kulağa hitap eden zengin ve çekici uyaran-

lara sahip bir filmin konması anlamayı ve hatırlamayı artırıcı bir etki yapabilir. Film seçiminde, filmin herkes tarafından biliniyor olmasının bir çok avantajları bulunabilir. Bu durum uzmanlar arasındaki paylaşımı ve hatırlamayı kolaylaştırabilir. Kullanılacak filmin öncesinde dikkat edilmesi gereken belirli konular açısından açıklamalar yapılması, film seyretilirken notlar alınmasının istenmesi ve filmin sonrasında incelenen konu hakkında uzmanlar arası duygu ve düşüncelerin paylaşılması oldukça önemli eğitim unsurlarıdır.

Popüler sinema filmleri intihar hakkında gerçeğe oldukça yakın bir tablo sundukları gibi gerçeklerden oldukça uzak görüntüler de içeriyor olabilirler. Bazen aynı filmde intiharla birlikte görülen değişkenlerin bir kısmının gerçeği yansıtıldığını diğer değişkenlerinse çarpıtılmış olarak yansıtıldığını da görebiliriz. Sinema filmleri gerçeği çarpıtsalar da aynen yansıtırsalar da, her iki durumda da eğitim malzemesi olarak kullanılabilirler (Gençöz 2006). Çarpıtmaların olmadığı bir filmde eğitim için herhangi bir sorun yaşanmazken, çarpıtmanın yapıldığı filmlerde eğitime katılacaklar için çarpıtmaların arkasında yatan sinematik faktörlerin anlaşılmasına çalışılması oldukça öğretici olacaktır (Gençöz 2007). Popüler sinemada genellikle gerçeklik ve sanat arayışından ziyade toplumun önyargıları kullanılarak herkese hitab edebilen filmler ön plana çıktığından, bu tür filmlerde yapılan çarpıtmaların da toplumun önyargıları yönünde ipuçları içeriyor olması muhtemeldir. Guguk Kuşu filminde psikiyatri servisinde yapılan müdahalelerin amaçları konusundaki çarpıtmalar, Amerikan toplumunun filmin gösterildiği yıllarda oldukça hassas olduğu konulardandır. 70'li yıllarda devlet kurumlarının kapalı, soruşturulamayan yönetim biçimleri kısıtlayıcı ve insan haklarına aykırı bulunmuş ve reform yapılması için zorlanmıştır. Benzer bir şekilde hastanelerdeki psikiyatri servislerinde insanların etiketlenmesi ve kendi rızalarının dışında yatırılması, hastanede sistemini sorgulayan ve kendi inisiyatifi ile hareket etmek isteyen hastaların pasifize edil-

mesi için psikiyatri servislerinin, ilaç, elektroşok, lobotomi gibi müdahale çeşitlerinin rıza alınmadan kullanması iddialarına karşı getirilen eleştiriler antipsikiyatri gibi akımların kuvvetlenmesine yol açmıştır. Bu dönemde toplumun bu konudaki korkularına ve psikiyatrye karşı önyargılarına denk getirilen Guguk Kuşu filmi popülerlik açısından önemli bir başarı elde edebilmiştir. Filmdeki elektroşok ve lobotomi uygulamalarının seyredenleri rahatsız etmemesi ve insanı bulması mümkün değildir ancak bu uygulamaların, başkaldıran bir hastanın "cezalandırılma" aracı niteliğinde çarpıtılarak sunulması toplumun geçirdiği değişimin önyargıları ile ilgilidir.

Popüler filmlerdeki çarpıtmaların toplumun çoğu zaman yanlış olan önyargıları konusunda ipucu verdiği bir başka örnek Wilbur Wants to Kill Himself (2002) filminden verilebilir. Wilbur kendisini mutlu edebilecek bir çok şeye sahip olup ancak intihar ederek hayata veda etmeye çalışırken, ağabeyi Harbour tam tersine hayat dolu ancak tedavi edilemeyen bir kanser hastasıdır. Harbour kardeşinin türlü intihar teşebbüslerini engellemeye çalışırken Wilbur ağabeyinin karısı Alice'e ilgi duymaktadır. Alice, Wilbur'ın ilgisine cevap verdiğinde ortaya çıkan aşk, Wilbur'un intihar etme takıntısını ortadan kaldırır. Film bu çerçevede, aşkın herşeyin üstesinden gelebileceğine dair topluma ait bir önyargıyı işlemektedir. Bu mesaj, yaratıcı bir sanat eserinden beklenmeyecek derecede düşük bir seviyededir. Diğer taraftan Ordinary People (1980)' da intihar etmeyi deneyen genç bir insanın gerek baba-sından gerekse terapistinden bulduğu destekle yaşadığı depresyon ve suçluluğun üstesinden gelmesi gerçeğe yakın bir tonda işlenirken, film de bir çok dalda önemli ödüller alabilmiştir. Bir tarafta toplumun önyargısını işleyen ve intihar fikirlerinden kurtulma hakkında gerçekçi bir alternatif getiremeyen bir film ve diğer tarafta gerçekçi alternatifler sunabilen ve bol ödüllü bir film. Her ne kadar Ordinary People filmi genel özellikleri ile eğitimde kullanmak üzere seçilebilecek daha iyi bir film görüntüsü veriyorsa da, seçim sırasında

dikkate alınması gereken asıl nokta eğitimin amacının açık olarak belirlenmiş olmasıdır. Wilbur Wants to Kill Himself çoklu intihar teşebbüsleri konusunda daha zengin bir materyal sunarken aynı zamanda uzmanlara karşı toplum önyargılarını da işleyebilmek açısından daha uygun görülebilir.

Eğitimde amacın çoğunlukla, intihar kavramı içinde sıklıkla yer alan duygu, düşünce ve davranışların film üzerinden somutlaştırılması olabileceğini varsayarak Tablo 1'de 31 sinema filminin intihar konusu ile ilişkilendirilebilecek noktaları listelenmiştir. Örneğin intihar riskini yordayan psikolojik bozukluklar arasında depresyon ve depresyondaki duygulanım için Ordinary People, bipolar bozuklukta görülebilen duygulardaki yükselme ve alçalmanın somutlaştırılması açısından Mr. Jones, umutsuzluk içinde ölümcül bir yöntem kullanarak intiharın tamamlanmasına örnek olarak Dead Poets Society, intiharı düşünen kişinin açık bir plan yapması ve kullanacağı aletlerin erişiminin kolay olması konusunda The Doctor, manüpülatif teşebbüs için Fatal Attraction verilebilir. Tablo 1'de bulunan filmlerin seçiminde bu alanda yayınlanmış iki önemli kitaptan (Wedding ve ark 2005, Robinson 2003) faydalanılmıştır.

İntihar İçerikli Sinema Filmlerinin Psikoterapide Kullanılması

Sinema filmlerinin psikoterapi sürecinde terapötik kazanç amacı ile kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır (Gençöz ve Başak 2007). ABD'de, alanda çalışan 827 psikolog arasında yapılan bir çalışmaya göre (Lampropoulos ve ark 2004), psikologların % 67'si psikoterapide sinema filmlerini kullandıklarını bildirmişlerdir. Psikologların % 88'i film kullanımının terapi sürecine faydalı bir katkı sağladığını belirtirken % 1'i de filmlerin potansiyel zararlarına dikkat çekmişlerdir. Araştırma sonucu olarak ortaya çıkan terapötik etkilerin kuvvetli algılandığı 27 filmlik listede ilk sırada Ordinary People bulunurken, listede intiharla ilgili bir diğer film de It's a Wonderful Life (1946) dir.

Filmlerin psikoterapide kullanımı gittikçe

Tablo 1: İntihar ve İntihara Eşlik Eden Belirtileri İşleyen Filmlerin Listesi.

Film	Eşlik Eden Belirti
A Woman Under the Influence (1974)	Bipolar bozukluk
Deal Poets Society (1989)	Ölümçül yöntem, depresyon, umutsuzluk, ergen
Elvira Madigan (1967)	Karşılıklı intihar
Fatal Attraction (1987)	Manipülatif teşebbüs
Full Metal Jacket (1987)	Cinayet ve intihar
Girl, Interrupted (1999)	Teşebbüs, depresif duygulanım
Good Morning, Vietnam (1987)	Hipomanik epizod
Harold and Maude (1972)	Çoklu teşebbüs
It's a Wonderful Life (1946)	Stress ve teşebbüs
Last Tango in Paris (1972)	Depresyon
Mishima (1985)	Geleneksel intihar (seppuku)
Mommie Dearest (1981)	Bipolar bozukluk
Mosquito Coast (1986)	Bipolar bozukluk
Mr. Jones (1993)	Bipolar bozukluk
My First Wife (1984)	Depresyon, terkedilme
'Night, Mother (1986)	Umutsuzluk, öldürmeye niyet
Ordinary People (1980)	Teşebbüs, suçluluk, yardım çağrısı, ergen
Patch Adam (1998)	İntihar düşünceleri
Rain (2001)	Depresyon, içki
Scent of a Woman (1992)	Ölümçül yöntem, açık intihar planı, beklenmedik davranışlar
Summer Wishes, Winter Dreams (1973)	Depresyon
Suicide Club (2002)	Suç, müzik, şiddet, grupta intihar
The Hospital (1971)	Açık intihar planı, kolay erişim
The Hours (2002)	Depresyon, bipolar bozukluk
The House of Sand and Fog (2003)	Umutsuzluk
The Last Emperor (1987)	Teşebbüs
The Last Picture Show (1971)	Depresif duygulanım
The Tenant (1976)	Bulaşıcılık
The Wrong Man (1956)	Uyum bozukluğu, depresyon
The Virgin Suicides (1999)	Kontrolcü ve baskıcı anne
Wilbur Wants to Kill Himself (2002)	Çoklu teşebbüs, aşk

artarken diğer taraftan intihar konusunu içeren filmlerin miktarı da artmaktadır (Jamieson 2002). Internet Movie Database üzerinde 1917-1997 yılları arasında yer alan filmler arasında intiharla ilgili 1090 film saptanırken, özellikle 1990'lı yıllarda intihar içerikli filmlerin sıklığında devamlı bir artış söz konusudur. Bu filmlerde gözlenen bir eğilim de filmlerde intihar eden kahramanların yaşlarının gittikçe düşmesidir. Sinemaya giden kesimin daha çok genç nüfus olduğu düşünülürse, filmde intihar eden kahramanın sinema seyircisinin ortalama yaşına doğru yakınlaştırılması özdeşleşmeyi ve dolayısıyla intiharın taklit edilme riskini arttırabilir. Bu nedenle özellikle gençlerin risk altına sokulmaması amacı ile sinema filmi yapımcılığında ahlakî ve yasal düzenlemelerin yapılması önem kazanmaktadır.

Sinema filmlerinin psikoterapi sürecinde bir psikoterapi tekniği olarak kullanılmasına sinematerapi denmektedir (Başak 2007). Sinematerapi uygulamasında terapist hastanın durumuna uygun olan filmi seçer ve hastadan ödev olarak bu filmi seyretmesini ister. Hasta filmi seyredip terapi seansına geldiğinde film üzerinden gidilerek problem yaratan duygu, düşünce ve davranışlar ele alınır. Tartışılan bu konuların, daha sonra, hastanın yaşadığı problemlerle paralellikleri ele alınır. Amaç, hastanın kendi problemine film yardımı ile yavaş yavaş yaklaşarak yeni ve alternatif bakış açıları geliştirmesidir.

Sinematerapi Uygulaması Örneği: Ordinary People

Ordinary People filmi iletişim sorunu yaşayan çiftler, depresif ergenler ve ölümcül bir olaydan geriye hayatta kalmış, olayda ölenler nedeniyle kendini suçlu hissedenlerle kullanılabileceği gibi, ergenlerle psikoterapi yapan psikoterapistlere de faydalı olabilir (Hesley ve Hesley 2001). Diğer taraftan bu film çocuklarını çok yeni kaybetmiş çiftlerde ve annenin duygusal istismar yaptığı ailelerde olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Film, hastaya önerilmeden önce terapistin

film bir kaç defa seyretmesi ve hastanın problemini tanımlayan, değişik çözüm alternatifleri sunan sahneleri not etmesi gereklidir. Hatta problemlerle ilgili görüntüler ayrıca kaydedilerek 15 dakikalık probleme odaklı bir klip elde edilebilir. Öneri öncesi hastanın seyretmekten üzüntü, kaygı, korku, baskı veya çaresizlik hissedebileceği ve ele alınan temel fikrin dışında filmde geçen uygunsuz sahneler hakkında düşünülmesi ve gerekiyorsa öneri sırasında hasta, bu noktalar açısından uyarılmalıdır. Daha sonra film, hastaya seyredirken dikkat etmesi gereken noktalar anlatılarak bir ev ödevi olarak verilir. Bu şekilde hasta kendinden ne beklediğini açık bir biçimde anlatır ve sorumluluğunu yerine getirme ihtimali artar. Filmin kolay bulunamadığı yerlerde terapist filmin bir kopyasını hastaları için hazırlama tutmalıdır.

Hasta, filmi seyrederken etkilendiği sahneleri durdurarak not almalı, beğendiği ve beğenmediği sahneleri tartışmak üzere üzerinde düşünmelidir. Film seyredip terapi seansına gelen hasta terapist tarafından film hakkındaki sorularla yönlendirilir. Hastanın filmdeki karakterler ve olaylar hakkındaki genel yorumları, filmdeki problemin tanımı, nasıl çözüldüğü, alternatif çözüm yolları sorgulanır. Film üzerine yapılan yorumları hastanın kendi problemi ile paralel bir noktaya taşıyabilmek üzere hastanın filmde neleri beğenip beğenmediği, kendisi ile özdeşleştirdiği karakteri veya olayları anlatması istenir. Terapist özdeşleşme üzerinden giderek daha önce yapılan yorumları özdeşleşilen karakterlere veya olaylara bağlar. Bu şekilde hastanın kendi problemi ile ilişkisinde içgörü kazanması beklenir. İçgörü kazanan hasta filmi tartışırken keşfettiği alternatif yolları hayatında uygulamaya daha istekli olur. Terapist, sadece kendi odaklanmak istediği noktalarda daha hızlı ilerlemek istediğinde hazırladığı klip üzerinden davranış örnekleri üzerinde durabilir ve tartışmayı sadece bu noktalara yönlendirebilir.

Ordinary People filminde yakalanabilen tipik özellikler travma sonrası yas sürecini

sağlıklı yaşayamayan bir ailenin dramı etrafındadır. Ailenin büyük oğlu bir kazada ölmüş, aynı kazada hayatta kalan küçük oğul (Conrad) ise kendisini ağabeyini kurtaramadığından dolayı suçlamaktadır. Anne, daha çok sevdiği oğlunun kaybını sanki hiç yaşamamış gibi hayatına devam etmek ister. Kaybın verdiği olumsuz duygulardan kaçınmak için Conrad ile arasına bir duvar örer ve çevresine de hoş gözükme çabasına girer. Baba ise Conrad'ın duygusal ihtiyaçlarına karşı daha yakın durmakta ve oğlunun gösterdiği intihar teşebbüsü, depresif duygu ve hayattan zevk alamama belirtilerini çözmeye çalışmak istemektedir. Babanın önerisi üzerine terapistle görüşmeye başlayan Conrad, zamanla suçluluk duygularından dolayı kendine verdiği duygusal zararı hafifletmeye başlar. Terapistin Conrad'a gösterdiği alternatif, annenin ölen kardeşi Conrad'dan daha çok sevdiği gerçeğini Conrad'ın olduğu gibi kabul etmesidir. Conrad bu alternatif üzerinde yol aldıkça psikolojik durumu kuvvetlenmeye başlar. Baba ve anne arasındaki ilişki, yıllardır bastırılmış konuların baba tarafından ele alınmasıyla ve annenin çevresindeki insanların duygularına olan duyarsızlığının vurgulanması ile kötüye gider. Nihayetinde anne, değişmeyi reddederek evi terkeder.

Bu filmin suçluluk hisleri yaşayan ergen bir hastaya ödev olarak verilmesi, ergenin kendisini bu hislerden kurtarabileceği yeni alternatifler keşfetmesine neden olabilir. Bununla birlikte ergenin keşfettiği alternatif düşünce ve davranış biçimlerini uyguladığında çevresinde daha başka sorunlar oluşabilir. Terapistin bu gibi sorun-

lara hazır olması ve sinematerapi uygulamasını bir seanslık bir tecrübe olarak değerlendirmesi gerekir. Filmde, Conrad'ın terapisti ile birlikte problemi çözmek amacı ile geliştirdikleri yöntem annenin evi terk etmesi ile sonuçlanmıştır. Hastanın kendi çevresinde de benzer olumsuz tepkilerin ortaya çıkması muhtemel olacağından, seyredilen film, hasta ile terapistin karşılaşacakları sonuçlar hakkında tartışmaları için daha hızlı ve somut bir imkân sağlamakta, alınması gerekli önlemler konusunda başka düşünce veya davranış biçimlerinin geliştirilmesinin gereğini hatırlatmaktadır. Hasta ve terapist bir taraftan aksiyona geçerken diğer taraftan da geliştirilmesi gereken stratejiler üzerinde çalışabilirler. Bu aşamaya gelindiğinde uygun strateji ve alternatifleri keşfetmek için bir başka filmde yardım alınabilir.

SONUÇ

İntihar içerikli sinema filmlerinin, toplumda ki intihar hızını arttırıcı etkileri bulunabilir. Bununla birlikte bu etkinin kendisini en kuvvetli şekilde gösterebileceği popüler sinema filmleri ile ilgili bilimsel araştırma sayısı yeterli değildir. Detaylı intihar içeriği olan filmlerin toplum açısından olumsuz etkileri olsa da, bu filmler psikolojik sağlık hizmeti veren uzmanların klinik eğitimlerinde konuları somutlaştıran bir eğitim desteği olarak kullanılabilirler. İntihar içerikli filmler psikoterapide işleyişi kolaylaştırmak amaçlı da kullanılabilir. Sinematerapinin bir taraftan psikoterapi içerisinde kullanımı yaygınlaşmaktayken, diğer taraftan da bilimsel çalışmalarla etkinliğinin kanıtlanması ihtiyacı bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

Berman AL (1988) Fictional Depiction of Suicide in Television Films and Imitation Effects. *American Journal of Psychiatry*, 145(8), 982-986.

Biblarz A, Brown RM, Biblarz DN ve ark (1991) Media Influence on Attitudes Toward Suicide. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 21(4), 374-384.

Centerwall BS (1990) Young Adult Suicide and Exposure to Television. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 25(3), 149-153.

Domino G (1983) Impact of the Film, "One Flew Over the Cuckoo's Nest," on the Attitudes Towards Mental Illness. *Psychological Reports*, 53, 179-182.

Gençöz F (2006) Sinemada Psikolojik Bozukluklar: Psinema. *Bilim ve Teknik*, 458, 82-86.

Gençöz F (2007) Psinema. *Psinema: Psikolojik Bozukluklar ve Sinematerapi*. İstanbul, HYB Yayıncılık.

Gençöz F, Başak TA (2007) Sinema Tadında Terapi: Sinematerapi. *Bilim ve Teknik*, 473, 58-61.

Gould M, Jamieson P, Romer D (2003) Media Contagion and Suicide Among the Young. *American Behavioral Scientist*, 46, 1269-1284.

Hesley JW, Hesley JG (2001) *Rent Two Films and Let's Talk in the Morning: Using Popular Movies in Psychotherapy* (2. baskı). John Wiley.

Jamieson P (2002) Changes in Popular Culture Portrayal of Youth Suicide: 1950-2000. *Psinema*. İstanbul, HYB Yayıncılık (s.

Lester D (1994) Young Adult Suicide and Exposure to Television: A Comment. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 29(3), 110-111.

Lampropoulos GK, Kazantis N, Deane FP (2004) Psychologists' use of Motion Pictures in

Clinical Practice. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35, 535- 541.

Marzuk P, Tardiff K, Hirsch C ve ark (1994) Increase in Suicide by Asphyxiation in New York City After the Publication of *Final Exit*. *New England Journal of Medicine*, 330, 1017.

Ostroff RB, Behrends RW Lee K ve ark (1985) Adolescent Suicides Modeled After Television Movie. *American Journal of Psychiatry*, 142, 989.

Ostroff RB, Boyd JB (1987) Television and Suicide: Comment. *New England Journal of Medicine*, 316, 876-877

Palabıyıköçlü R, Azizoğlu S, Haran S ve ark (1993) Gazetelerdeki İntihar Haberlerinin Okuyucuya Nasıl Yansıtıldığına İlişkin Bir Çalışma. *Kriz Dergisi*, 2, 285-292.

Pirkis J, Blood RW (2001a) Suicide and the Media: (I) Reportage of Nonfictional Data. *Crisis*, 22, 146-154.

Pirkis J, Blood RW (2001b) Suicide and the Media: (II) Portrayal in Fictitious Media. *Crisis*, 22, 155-162.

Pirkis J, Blood RW, Francis C ve ark (2005) A Review of the Literature Regarding Film and Television Drama Portrayals of Suicide. Program Evaluation Unit, The University of Melbourne.

Robinson DJ (2003) *Reel Psychiatry: Movie Portrayals of Psychiatric Conditions*. Rapid Cyler Press.

TC Başbakanlık Medya ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (2007) <http://www.byegm.gov.tr/byegmhakkında/basinkanunu.htm>

Wedding D, Boyd MA, Niemiec RM (2005) *Movies and Mental Illness: Using Films to Understand Psychopathology* (2. basım). Hogrefe.

